

TEČE, TEČE BISTRA VODA ...

Anton Prosen

Ob urednikovanju te številke revije, ki je v strokovnem delu posvečena prispevkom z letošnjega stanovskega srečanja – 41. Geodetskega dneva, ki je potekal pod naslovom Geodezija pri upravljanju z vodami –, sem se nehote spomnil svojega otroštva in zgodnje mladosti, ki sem ju preživel na jugu Slovenije, v dolini pod snežniškimi gozdovi, kjer je po podatkih meteorologov obilo padavin in temu primerno veliko voda, potokov, hudournikov, manjših rek in ena večja reka. Izkoriščanje vodne energije za poganjanje mlinških kamnov in žaganje lesa je bilo v teh krajih več stoletij pomembna podlaga za gospodarski razvoj. Iz devetnajstega stoletja se je ohranila tudi himna pilarjev (žagarjev), pri kateri sem si sposodil naslov uvodnika. Iz besedila je zaznati, da so takratne pile (žage) dajale številnim družinam kruh, pa seveda ne le njim, temveč tudi številnim gostilniškim družinam v kraju, saj so se mlinarji in pilarji radi poveselili po napornem delovniku. Če so starejše generacije vedele, da je voda tudi vir energije, so iznajdba parnega stroja in hitri razvoj industrije, ki ga je to prineslo, ter uporaba novih energentov pripomogli k pospešeni pozabi energije vode. Danes je podoba krajev, v katerih so vodo nekoč izkoriščali za poganjanje vodnih koles, povsem drugačna; tu pa tam je videti propadla vodna kolesa in tudi objekte. Le redke stavbe so dobile novo funkcijo. Škoda, da tako malo cenimo svojo tehnično dediščino.

Naši predniki so tudi vedeli, da je voda sila nevarna, ko prestopi bregove in se iz preozke struge najprej razlije v rečne loge ter postopoma na širša dolinska območja. Takrat odplavi pridelke s polj in odnaša najboljšo plodno zemljo. Vse to sem v rani mladosti doživljal tudi sam, saj nam je voda odplavila ves jesenski pridelek krompirja, pa krmo za živino. Ko je odtekla, običajno nismo več spoznali svoje parcele, saj so bili obmejni jarki polni zemlje. Vse to je narekovalo premišljeno izbiranje lokacij za stanovanjske in gospodarske objekte. Veljalo je nepisano pravilo, da stavbe ne smejo stati ob vodi oziroma v dolini, izjeme so bili že omenjeni mlini in žage. Bivališča oziroma naselja so vedno stala na dvignjenih in proti jugu orientiranih terasah. Ker se Slovenci neradi zgledujemo v preteklosti in se iz nje ne želimo učiti, na vseh področjih zanemarjamo moč narave, se nam ta žal vse prevečkrat maščuje. Poplave iz preteklih let in tudi letošnje so potrdile moje večletne trditve, da so ogrožene pred vodo in plazovi skoraj izključno nove stavbe, tako stanovanjske kot gospodarski objekti. Danes je vse več trditev, da pri umeščanju objektov – infrastrukturnih, industrijskih, stanovanjskih in drugih – ne upoštevamo podatkov o stoletnih vodah, zato je v prostoru vse več ogroženih objektov in naprav.

Podnebne spremembe za ta del Evrope predvidevajo neenakomerno časovno razporeditev

padavin, vroča poletja ter izrazita sušna obdobja in obilo padavin v jesensko-zimskem času, torej tudi pogostnejše poplave. Pa imam občutek, da se vseh nevarnosti sploh ne zavedamo, in podatki kažejo, da smo v zadnjih dvajsetih letih povsem zanemarjali varstvo pred naravnimi nesrečami, ki jih povzroča voda. Ker je v ekonomski krizi vse manj denarja za gradnjo tehničnih objektov, ki bi varovali javno in zasebno premoženje, je treba ta čas izkoristiti za kakovostne študije in projekte, ki se bodo lahko uresničili v gospodarsko in finančno boljših časih.

Posamezni strokovnjaki iz vodarstva nas opozarjajo, da so tudi poti do dovoljenj za gradnjo takih objektov predolge in zapletene. Po mojem mnenju se ob tem pokažejo vse slabosti našega prostorskega planiranja oziroma načrtovanja, ki bi morale biti podlaga za kakršen koli prostorski razvoj. V nekaterih evropskih državah se je predvsem po drugi svetovni vojni razvilo tako imenovano celovito ali integralno planiranje, ki ima podlago v kakovostnem sektorskem planiranju. In tu bi morale študije ter iz njih izhajajoče merila odločilno vplivati na odločitve o posegih v prostor.

Če se ozremo v preteklost naših (kot države) samostojnih dvajsetih let in analiziramo, kdo so bili ministri, ki so vodili resor za okolje in prostor, se lahko le vprašamo, ali to področje res ni izrazito strokovno in interdisciplinarno. Morda pa so vsakokratni mandatarji razumeli interdisciplinarnost tako, da je lahko vsakdo z ustreznim političnim in retoričnim znanjem že interdisciplinarni strokovnjak za področje okolja in prostora. Ta praksa se žal kljub zelo pogostim naravnim nesrečam kar nekako nadaljuje. O posegih v prostor vse več odločajo župani in občinski sveti, ne da bi njihove odločitve imele podlago v regionalnih študijah in strokovnih podlagah. Morda pa so pred nami le boljši časi in se iz napak tudi kaj naučimo!

Veseli smo lahko, da so posvet organizirali skupaj vodarji in geodeti. Veliko vode je moralo preteči, preden smo se v obeh strokah le začeli zavedati, da drug brez drugega ne moremo in da si nismo konkurenti, temveč se pri delu dopolnjujemo. Pohvalno za obe stroki in upajmo na najboljše sodelovanje tudi v prihodnosti.

Teče, teče ne le voda, teče tudi čas. Uredništvu se z zadnjo številko tega letnika izteka desetletno obdobje urejanja revije. Torej je ta številka za urednika in nekatere sodelavce tudi jubilejna. Če sem se kdaj pritoževal nad tem delom, se tokrat ne bom, saj mislim, da je ob jubileju tudi čas za slovo. Upam in prepričan sem, da bomo našli nadomestilo, in počasi bomo tako jaz kot moja ekipa morda postali dobri strokovni pisci s preverjenimi izkušnjami. Ob sedanjem delu žal zmanjkuje časa za pravo strokovno pisanje.

Ob izteku leta se spet želim zahvaliti soustvarjalcem revije za sodelovanje. Vsem, ki radi prebirate revijo, v imenu uredništva voščim lepe božične in novoletne praznike ter mnogo poguma, uspehov, zadovoljstva, sreče in zdravja v letu 2013.

dr. Anton Prosen
glavni in odgovorni urednik